فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، دوره‌ی ششم، شماره۳، زمستان ۹۶، صفحات ۱۱۲-۸۱

مدل‌سازی و تبیین پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی برارتقاء شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نواحی روستایی (نمونه‌ی موردی: مناطق روستایی شهرستان دماوند)

صدیقه کیانی سلمی[۱]، محسن شاطریان[۲]، شیما اکبری[۳]

تاریخ دریافت:۱۳۹۶/۰۲/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۸/۱۵

چکیده

پژوهش به بررسی پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی مناطق روستایی شهرستان دماوند پرداخته است. جامعه‌ی آماری خانوارهای روستایی شهرستان دماوند به تعداد ۲۵۶۵۵ خانوار است که ۳۸۳ نفر با استفاده از فرمول کوکران[۴] به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش، پرسشنامه ای است که روایی آن بانظرمتخصصان وپایایی با بهره‌گیری از آزمون آلفایکرونباخ[۵] تأیید شده است. تحلیل‌های توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS و مدل‌سازی اثرات در نرم‌افزار AMOS صورت پذیرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و فریدمن[۶] استفاده گردید و به منظور مدل‌سازی اثرات، از مدل عاملی مرتبه‌ی دوم استفاده شده است. یافته‌ها مبین آن استکه برگزاری تورهای طبیعت‌گردی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی منطقه اثرگذار بوده است. عامل اقتصادی با بار عاملی ۰/۹۵ بیشترین نقش را در تبیین پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی برارتقاء شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی به خود اختصاص داده و ابعاد فرهنگی و زیست‌محیطی، دیگر ابعادی هستند که تحت تأثیر توسعه‌ی تورهای طبیعت گردی قرار دارند. این دو بعد با بارهای عاملی ۰/۹۰ و ۰/۷۶ در رتبه‌های دوم و سوم اثرات گسترش تورهای طبیعت‌گردی قرار گرفته‌اند.

واژه‌های کلیدی: اثرات اقتصادی، اثرات اجتماعی، اثرات زیست‌محیطی، تورهای طبیعت‌گردی، جامعه‌ی میزبان، مدل‌سازی معادلات ساختاری.

[۱] استادیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم دانشگاه کاشان(نویسنده‌ی مسئول) s.kiani@kashanu.ac.ir

[۲] دانشیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم دانشگاه کاشان Shaterian@kashanu.ac.ir

[۳] دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد اکوتوریسم دانشگاه کاشان Shima.akbari.91@yahoo.com

[4] cochran
[5] Cronbach's alpha
[6] Friedman test

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

مقدمه

رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه یافته است (حسنی کلکوه و حبیبی،۱۳۹۴: ۱۰۶). یکی از راهبردهایی که اخیراً با تأکید بیشتری در اغلب کشورها به اجرا در آمده، توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی است (رکن‌الدین افتخاری ومهدوی،۱۳۸۴: ۲). بسیاری از برنامه‌ریزان، گردشگری را روشی مطمئن با چشم‌اندازی بسیار روشن برای توسعه‌ی روستاها، به ویژه محروم‌ترین آن‌ها معرفی کرده‌اند (رکن‌الدین افتخاری و قادری،۱۳۸۱: ۲۳)؛ چرا که پایه‌گذاری گردشگری در مناطق روستایی در مقایسه با دیگر راهبردهای توسعه‌ی اقتصادی روستایی همچون صنعتی‌شدن،آسان‌تر و ارزان‌تر خواهد بود (شارپلی،۲۰۰۲: ۲۳۴). بر این اساس، گردشگری به عنوان یکی از صنایع اولیه با قابلیت کمک به جوامع محلی در متنوع‌سازی اقتصادی عمل کرده است (آلن و همکاران[1]، ۱۹۹۳: ۳۰؛ دیویس و مورایس[2]، ۲۰۰۴: ۷؛ حسن[3]، ۲۰۰۰: ۲۴۲؛ لانگ و همکاران[4]، ۱۹۹۰: ۵؛ ام سی گه و همکاران[5]، ۲۰۰۴: ۱۳۴). این صنعت بسته به شرایط محیطی دارای اشکال مختلفی است. یکی از انواع آن، طبیعت‌گردی استکه نوعی گردشگری روستایی محسوب می‌شود(کارسن و نایت[6]، ۲۰۰۱: ۲۸۱). گردشگری طبیعت‌محور به نوعی از گردشگری اشاره دارد که گردشگران در آن به بازدید از مناطق طبیعی می‌پردازند (آندرک[7]، ۲۰۰۹: ۴۹۲؛ لی[8]، ۲۰۱۳: ۲). همه‌ساله میلیون‌ها گردشگر طبیعی به دورافتاده‌ترین نقاط این کره‌ی خاکی سفر می‌کنند تا به مشاهده و تحسین پدیده‌های طبیعی، مناطق و چشم‌اندازها بپردازند (وارثی و نوروزی،۱۳۹۰: ۴۰). بر اساس نظر سازمان جهان‌گردی[9] در نخستین دهه‌یقرن بیست و یکم، بخش بوم‌گردی بین ۱۰ تا ۳۰ درصد رشد داشته است (تولایی،۱۳۸۶: ۱۲۳).این گونه از گردشگری فعالیت‌های فراغتی انسان را بیشتر در طبیعت امکان‌پذیر می‌سازد (نوری،۱۳۸۹: ۷۵). از آن‌جاکه اکثر جاذبه‌های گردشگری طبیعت محور در جوار مناطق روستایی استقرار یافته‌اند، روستاها به کانون تردد انسان‌هایی بدل شده‌اند که برای فرار از زندگی پرهیاهوی شهری به روستاها سفر می‌کنند و این حضور، اثراتی را در مناطق روستایی بر

[1] Allen et al
[2] Davis and Morais
[3] Hassan
[4] Long et al
[5] McGehee and Andereck
[6] Carsen, G., Knight, A
[7] Andereck
[8] Lee
[9] Tourism Organization

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جای می‌گذارد. کمپل[1] بیان می‌کند، طبیعت‌گردی به توسعه‌ی مشاغل کوچک بومی کمک می‌کند، درآمد اقتصادی را افزایش می‌دهد، افراد منطقه را به تداوم شیوه‌ی زندگی سنتی و فرهنگ بومی تشویق می‌کند و در نهایت به ارزش‌های جامعه احترام می‌گذارد (قدیری معصوم و همکاران،۱۳۹۱:۴۸). درفرآیند برنامه‌ریزی منطقه‌ای نیز،گردشگری روستایی، با اتخاذ راهبردهایی به منظور برقراری تعامل سازگار بین طبیعت‌گردی و مناطق روستایی، نقش مهمی در دستیابی به توسعه‌ی پایدار روستایی کشور داشته است (رضوانی، ۱۳۸۳: ۵).در ایران گردشگری بیشتر متأثر از گردشگری داخلی است که خود، به گردشگری روستایی وابسته است. به همین دلیل، به منظور ایفای نقش مثبت گردشگری در فرآیند توسعه‌ی روستایی، لازم است مدیریت محیط زیست، مشارکت مردم محلی، قوانین صریح و محکم، بازاریابی و برنامه‌ریزی واقع‌بینانه در زمینه‌ی گردشگری روستایی مورد توجه قرار گیرد (طالب و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۵).

گردشگری پایدار در نواحی روستایی، پاسخی مناسب جهت فقرزدایی، کاهش مهاجرت و ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی بوده و یکی از روش‌های حل مشکلات اقتصادی در این نواحی محسوب می‌گردد(مطیعی لنگردوی و رضاییه آزادی، ۱۳۹۲: ۷۷). طبعاً توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی تغییراتمختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی ایجاد می‌کند (لی[2]، ۲۰۱۳: ۴۰). از جمله این پیامدها، تأثیرات گردشگری بر پایداری جوامع محلی است(یاری و باختر،۱۳۹۵: ۱۲۱). از آن‌جا که اثرات گردشگری در مناطق روستایی به طور مستقیم بر جامعه‌ی میزبان اثر می‌گذارد از مهم‌ترین عوامل موفقیت طرح‌های توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی، حمایت جامعه‌ی محلی از این طرح‌هاست. مطالعات حاکی از آن است که در جوامع کوچک و روستایی، بهبود وضعیت اقتصادی مهم‌ترین دلیل نگرش مثبت و رضایت‌مندی ساکنان محلی می‌باشد (جکسن و اینباکاران[3]، ۲۰۰۶: ۳۵۶). آگاهی از این آثار می‌تواند به برنامه‌ریزان در راستای برنامه‌ریزی توسعه‌ی پایدار گردشگری کمک مؤثری نماید (اکبریان رونیزی و بدری، ۱۳۹۴:۴۷). این آثار در صورت عدم پیگیری راهبردها، استانداردها و ارزیابی‌های مشخص و روشن در زمینه‌ی توسعه‌ی گردشگری دارای جنبه‌های تخریبی بسیاری در ابعاد محیط انسانی و طبیعی است. در این راستا یکی از حوزه‌های مورد مطالعه برای محققان گردشگری، بررسی پیامدهای گردشگری و تفریحات بر جامعه مقصد است که این پیامدها در یک چارچوب

[1] Campbel
[2] Lee
[3] Jackson & Inbakaran

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

نظری شامل اثرات اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی بررسی می‌شود (باباخانزاده و لطفی، ۱۳۹۱: ۸۲).

شهرستان دماوند به لحاظ آثار و جاذبه‌های مختلف، وجود شرایط آب و هوایی مناسب در تابستانو جاذبه‌های طبیعی، مورد توجه بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی است. چنان‌چه این شهرستان در مسیر تردد مسافران تهران بوده و می‌تواند با بسترسازی مناسب جذب طبیعت‌گردان را در منطقه افزایش دهد. طبعاً حضور طبیعت‌گردان در این منطقه آثاری بر جای می‌گذارد. در پژوهش حاضر به بررسی اثرات اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی تورهای طبیعت‌گردی در مناطق روستایی شهرستان دماوند پرداخته شده است، تا ضمن تقویت منافع حاصل از آن بتوان تأثیرات منفی را به حداقل رساند (هاشم‌پور و همکاران،۱۳۹۱: ۴۹). با آگاهی از اثرات توسعه‌ی گردشگری در همه جوانب، مدیران ارشد این شهرستان قادر خواهند بود با دید علمی و منطقی نسبت به مسئله، زیرساخت‌های مورد نیاز را برای بهبود مستمر صنعت گردشگری فراهم آورده و در مقایسه با سایر شهرستان‌های هم‌جوار مزیت رقابتی بیشتری کسب کنند. از دیگر سو کم‌ترین آثار تخریبی، حداقلتغییردرتوازنمحیططبیعیوآسیب‌رسانی را داشته باشند. با توجه به مسائل مطروحه، پژوهش حاضر برای پاسخ به سؤالات و فرضیات ذیل انجام شده است:

-آیا از دیدگاه ساکنان محلی تورهای طبیعت‌گردیبر اقتصاد شهرستان دماوند اثر مثبتی داشته است؟

- آیا از دیدگاه ساکنان محلی تورهای طبیعت‌گردیبر فرهنگ شهرستان دماوند اثر مثبتی داشته است؟

- آیا از دیدگاه ساکنان محلی تورهای طبیعت‌گردیبر محیط زیست شهرستان دماوند اثر مثبتی داشته است؟

- بالاترین اثر تورهای طبیعت‌گردی برارتقاء شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی ناشی ازبعد اقتصادی است.

چارچوب نظری پژوهش

گردشگری، با هدف توسعه‌ی پایدار جوامع محلی، به عنوان ابزاری برای توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی ارتقا یافته است. گردشگری روستایی طیف گسترده‌ای از انواع فعالیت‌های گردشگری را شامل می‌شود (دیمیترو و پتروسکا[1]، ۲۰۱۲: ۱۵۳) که در جوامع روستایی

[1] Dimitrov and Petrevska

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

اغلب به منابع محلی موجود نظیر محیط زیست طبیعی، فعالیت‌های فرهنگی و حفظ میراث اتکا دارد. این منابع به انگیزه‌های مهم گردشگران برای بازدید از مکان‌ها تبدیل شده است (استولاریک و دنستد[1]، ۲۰۱۰: ۱۰). گردشگری در مناطق و جوامع روستایی به عنوان یک گزینه‌ی جایگزین به دو دلیل مورد توجه است: الف) توانایی توریسم در کمک به حل مسائل و چالش‌های پیش روی آن‌ها ب) توسعه‌ی اقتصادی، زیرساختی و دسترسی بهتر به فرصت‌های اشتغال و درآمد (دراگولانسو و دروتو[2]، ۲۰۱۲: ۱۹۶). لذا اکثر کشورها در جستجوی شناخت یا خلق راه و روش‌های جدید برای تحقق توسعه‌ی روستایی، توسعه‌ی فعالیت گردشگری روستایی را مطرح نموده‌اند (فیگوردو و راسکی[3]، ۲۰۱۳ : ۱) (رامجیت[4]، ۲۰۱۵: ۲۴۲).در بخش‌های خاصی از اروپا، گردشگری به عنوان یک کاتالیزور مؤثر در بازسازی اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی به رسمیت شناخته شده (سو[5]،۲۰۱۱: ۱۴۴۰) و به عنوان راهکاری برای دست‌یابی به توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود(شارپلی و واسب[6]،۲۰۰۶: ۱۰۴۵). همچنین در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، گردشگری در مناطق روستایی به عنوان گزینه‌ای جایگزین، به منظور حفظ و توسعه‌ی اقتصاد روستا در نظر گرفته شده است (ییننگ و زو[7]،۲۰۰۷: ۱۰۲). می‌توان چنین بیان کرد که توسعه‌ی گردشگری روستایی به عنوان یک راهکار بالقوه برای حل بسیاری از مشکلات مناطق روستایی شناخته شده است (شارپلی، ۲۰۰۲: ۲۳۷). با نگهداری از مناظر بومی و کیفیت‌های زیباشناختی ناب روستاها می‌توان علاوه بر منطبق‌شدن با تحولات سریع فناوری، نظام نوین اقتصادی مبتنی بر گردشگری را رواج داده و از این رهگذر، گذشته از ترویج و نشر فرهنگ غنی موجود در روستاها، پایه‌های تمدن و فرهنگ را نیز استحکام بخشید (ابن صالح و محمد[8]، ۲۰۰۱: ۹۶۷).گردشگری اثرات گوناگونی بر مقصد و جامعه‌ی میزبان به جای می‌گذارد.این اثرات طیف گسترده‌ای از آثار اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، سیاسی یا زیست‌محیطی را شامل می‌شود (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۰).نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود. از جمله مهم‌ترین این عوامل ویژگی‌های جامعه‌ی میزبان و میهمان و ماهیت

[1] Stolarick, Denstedt, Donald, Spencer
[2] Drăgulănescu and Druţu
[3] Ramjit
[4] Figueiredo, E. and Raschi, A
[5] SU
[6] Sharpley & Vassb
[7] Ying & Zhou
[8] Eben Saleh

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

فعالیت‌های گردشگری در مقصد است(ضیائی، ۱۳۸۹: ۲۰۷)(گرکان، زادل و بیرین[1]، ۲۰۱۰: ۱۰۹). این اثرات در منطقه‌ی مقصد جایی که گردشگران با محیطی محلی، اقتصاد، فرهنگ و جامعه تعامل دارند، بسیار مشهود است (اجزا شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۴). با توجه به تنوع و پیچیدگی فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی از آن نیز ابعاد گسترده و به هم پیوسته‌ای دارد (کیانی، ۱۳۹۵: ۷۰). این مجموعه‌ی به‌هم‌پیوسته از مفاهیم، ما را در درک منطقی و علمی رفتار پدیده‌ها، به عنوان خطوط راهنما یاری می‌رساند (قدمی و غلامیان، ۱۳۹۳: ۱۰۴). در جدول شماره‌ی یک اثرات گردشگری در یک رویکرد کلی بیان گردیده است.

جدول شماره‌ی یک- اثرات مثبت و منفی طبیعت‌گردی

رویکرد	ابعاد	اثرات
مثبت	اقتصادی	افزایش درآمد،بهبود فرصت‌های شغلی برای جوامع محلی،افزایش تولید محصولات کشاورزی، رونق بازار صنایع دستی و فعالیت‌های جانبی، افزایش سطح رفاه(برنان و آلن[2]، ۲۰۰۱: ۲۱۸)
	اجتماعی-فرهنگی	توانمندسازی جامعه،فراهم‌آوری فرصت‌های آموزشی و تجربی برای مردم محلی، کاهش مهاجرت جوانان، ارتقاء بهسازی سرمایه‌ی انسانی و اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی ساکنان، تضمین مالکیت محلی و ایجاد احساس غرور و افتخار، بهبود وترویج دموکراسی و تجارب زیبایی‌شناسی و معنوی، افزایش دسترسی به خدمات و زیرساخت‌ها، ارتقاء فراگیری زنان و برابری جنسیتی،بهبود انسجام اجتماعی (ترن و والتر[3]، ۲۰۱۴: ۲۱۲)
	زیستمحیطی	تولید سرمایه برای مدیریت و حفاظت از مناطق طبیعی،محافظت منابع آبی،ارتقاء زمین و حفاظت از تنوع زیستی، تنوع اقتصاد منطقه‌ای(بارال و دیگران[4]، ۲۰۰۸: ۲۲۵)
منفی	اجتماعی-فرهنگی	ترویج کالاوارگی جامعه‌ی محلی،افزایش سطح جرم و جنایت، کاهش مشارکت مردم محلی، افزایش تخریب میراث فرهنگی، افزایش شکاف بین طبقات اجتماعی، مصرف‌گرایی، بی‌بندوباری اخلاقی، درگیری‌های استفاده از اراضی، آوارگی مردم محلی(نیاپان و ثاپا[5]، ۲۰۰۸: ۳۳)
	اقتصادی	افزایش قیمت کالاها و زمین‌های محلی(باباخانزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۳)، توزیع نابرابر درآمد، استثمار نیروی کار، آسیب به محصولات کشاورزی به وسیله‌ی حیوانات وحشی (استون و وال[6]، ۲۰۰۴: ۱۵)
	زیست محیطی	تخریب حیات وحش، مصرف بالای انرژی، افزایش زباله و فاضلاب، آلودگی، فرسایش خاک و تراکم ترافیک، کالایی‌شدن اجتماعات گیاهی و جانوری، افزایش ابتلا به بیماری‌های مشترک انسان و دام(بالاتین و پیکرینگ[7]، ۲۰۱۲: ۳۷)

[1] Gracan et al
[2] Brennan& Allen
[3] Tran and Walter
[4] Baral et al
[5] Nyaupane and Thapa
[6] Stone&Wall
[7] Ballantyne and Pickering

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

اصطلاح طبیعت‌گردی در دهه‌ی ۱۹۶۰ وارد نوشتارهای گردشگری شد (هوگام، ۲۰۰۷: ۲). سبالوس و لاسکورین[1]، طبیعت‌گردی را نوعی گردشگری می‌دانند که به مسافرت در مناطق طبیعی نسبتاً دست‌نخورده به منظور تحسین، مطالعه و لذت‌بردن از مناظر و گیاهان و جانوران وحشی آن، در کنار کیفیات فرهنگی موجود در آن مربوط می‌شود(ارمغان، ۱۳۸۵: ۸۱). این نوع از گردشگری بر جذابیت محیط زیست تأکید دارد(چیو، لی و چن[2]، ۲۰۱۴: ۳۲۵).تعداد زیادی از گردشگران در جهان برای دیدار از مناطق طبیعی بکر و دست‌نخورده‌ی روستایی سفر می‌کنند. در طبیعت‌گردی روستایی عناصر طبیعی‌سازنده‌ی روستا مانند ساختارهای زمین شناختی و مورفولوژیک، هیدرولوژی، پوشش گیاهی، حیات جانوری و اقلیم اهمیت فراوانی دارد(قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۷). جاذبه‌های گردشگری هر مقصد مهم‌ترین پتانسیل و سرمایه‌ی بالقوه‌ی آن، جهت جذب گردشگر و سرمایه‌گذار می‌باشد(دهستانی،۱۳۸۳: ۳۴) و اگر این میراث در محیط روستا قرار داشته باشند جاذبه‌های گردشگری روستایی به شمار می‌آیند(قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۴).

پیشینه‌ی پژوهش

در ادامه با توجه به هدف و محدوده‌ی موضوعی تحقیق، برخی مطالعات انجام‌گرفته توسط سایر محققان بررسی شده است. نتایج حاصل از مطالعه‌ی پیشینه‌ی پژوهش در ادامه ارائه می‌گردد.

حاجی‌نژاد، قادری، فتاحی، باقری و عبدی(۱۳۹۳) در بررسی اثرات فصلی‌بودن فعالیت‌های گردشگری بر امنیت شغلی شاغلین بخش گردشگری شهر سرعین بیان می‌کنند میانگین درآمد و توزیع کارکنان قراردادی در سرعین، در فصول مختلف، متفاوت است؛ به این ترتیب که این دو شاخص در فصل تابستان به بیشترین مقدار خود و به ترتیب در فصول بهار، پاییز و زمستان کاهش می‌یابند. زرافشانی، شرفی، گراوندی و قبادی(۱۳۹۳) در بررسی اثرات توسعه‌ی گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی نواحی روستایی منطقه‌ی گردشگری ریجاب در استان کرمانشاهبیان کرده‌اند توسعه‌ی گردشگری در منطقه‌ی مورد مطالعه، چهار پیامد عمده داشته است. این پیامدها عبارتند از: درآمدزایی، ایجاد مشکلات زیست‌محیطی، توسعه‌ی فرهنگی و کاهش سرمایه‌ی اجتماعی. سپهر و صفرآبادی(۱۳۹۲) تحقیقی را با عنوان تحلیل شاخص‌های اثرگذار بر

[1] Sebaloos & Laskourin
[2] Chiu et al

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

توسعه‌ی اکوتوریسم در مناطق بیابانی ایران انجام داده‌اند.. یافته‌های تحلیل عاملی نشان‌دهنده‌ی آن است که پنج عامل گسترش مشارکت، تحول کالبدی، افزایش آگاهی‌های محیطی، افزایش جمعیت و افزایش قیمت زمین ۶۹/۸۹ درصد واریانس بیشترین آثار مثبت ناشی از تغییرات مربوط به پیامدهای اکوتوریسم نواحی بیابانی را تبیین می‌کنند. دانش مهر،کریمی وصفری(۱۳۹۱) در بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه‌ی مناطق روستایی اورامان تخت با استفاده از مدل تحلیلی سوات[1] به بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه‌ی مناطق روستایی پرداخته‌اند. باباخان‌زاده و لطفی(۱۳۹۱) اثرات گردشگری بر روستای قوری‌قلعه را بررسی کرده و در نتایج اظهار داشته‌اند که از دیدگاه ساکنین گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی چون ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد به همراه داشته و در عین حال باعث افزایش شدید قیمت زمین و سوداگری آن و کاهش تولیدات کشاورزی شده است. جمعه‌پور و کیومرث(۱۳۹۱) در سنجش اثرات گردشگری بر دارایی و فعالیت‌های معیشتی مردم روستای زیارت در چارچوب معیشت پایدار گردشگری بیان کرده‌اند گردشگری در حال حاضر در روستای زیارت نتوانسته نقش موثری در معیشت پایدار روستائیان ایجاد کند و آثار مثبت گردشگری جز در برخی شاخص‌ها مؤثر نبوده است. رضایی، نعمتی و کریمی(۱۳۹۰) نقش طبیعت‌گردی در توسعه‌ی مناطق محروم شهرستان مرودشت (مطالعه‌ی موردی روستای جیدرزار) را بررسی نموده‌اند.نتایج این پژوهش نشان می‌دهدکه متأسفانه تا کنون به طور شایسته در این زمینه اقدامات لازم صورت نگرفته است.دادورخانی و نیک‌سیرت (۱۳۸۹) در مطالعه‌یبرنامه‌ریزی راهبردی طبیعت‌گردی در روستاهای نواحی بیابانی روستای خرانق– شهرستان اردکان، استان یزد نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای طبیعت‌گردی را تجزیه و تحلیل قرار داده و به ارائه‌ی راهبرد برای توسعه‌ی این فعالیت در روستاهای نواحی بیابانی می‌پردازد.زنگی آبادی، موسوی و خلقی‌پور(۱۳۸۹) تحلیلی بر نقش طبیعت‌گردی در جذب گردشگران را به انجام رسانده‌اند. دراینتحقیقبااستفادهازمدل سوات به تعیین نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها پرداخته شده است. پیرمحمدی، فقهی، زاهدی امیری و شریفی(۱۳۸۹) تحقیقی با عنوان ارزیابی توان زیست‌محیطی با رویکرد طبیعت‌گردی (اکوتوریسم)را درسامان عرفی چم حاجی جنگل کاکارضا، لرستان انجام داده‌اند. در این پژوهش ارزیابی توان اکولوژیک و اقتصادی- اجتماعی منطقه برای توسعه‌یگردشگری متکی به طبیعت به عنوان راهکاری برای بهره‌برداری و حفاظت از منابع جنگلی صورت پذیرفت.خاک‌پور، اولادی

[1] SWOT

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

(۲۰۱۰) در مقاله‌ی خود با عنوان امکان‌سنجی مناطق بالقوه‌ی اکوتوریسم با استفاده از GISو RS، مناطق بالقوه‌ی اکوتوریسم در روستای عباس‌آباد را مورد شناسایی قرار داده و پس از آن استراتژی‌های قابل استفاده را برای بهره‌برداری بهینه از منطقه مطرح کرده است. تح و کابانبان[1] (۲۰۰۷) به تحقیقی تحت عنوان عوامل مؤثر بر توسعه‌ی گردشگری پایدار در منطقه‌ی پالوینگی کره‌ی جنوبی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که عوامل زیست‌محیطی از جمله تنوع زیستی،شرایط فصلی،مدیریت زباله‌ها، منابع آبی و توزیع آن به عنوان شاخص‌های کلیدی تحقق گردشگری پایدار در منطقه‌ی پالوینگی کره‌یجنوبی محسوب می‌شوند.هویانگ و دیگران[2](۲۰۰۶) تحقیقی را تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری در مناطق جنگلی یی پان در شمال شرقی چین به انجام رسانده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از اهمیت بیشتر معیارهای طبیعی نسبت به معیارهای انسانی است.

معرفی محدوده‌ی مورد مطالعه

شهرستان دماوند در شرق استان تهران به مرکزیت شهر دماوند، در ۵۲ درجه و ۴ دقیقه‌ی طول جغرافیایی و ۳۵ درجه و ۴۳ دقیقه‌ی عرض جغرافیایی و در ارتفاع ۱۹۶۰ متری از سطح دریا واقع شده است. جدول شماره‌ی دو آمار جمعیتی منطقه‌ی مورد مطالعه را ارائه می‌دهد.

جدول شماره‌ی دو- جمعیت و تقسیمات سیاسی شهرستان دماوند

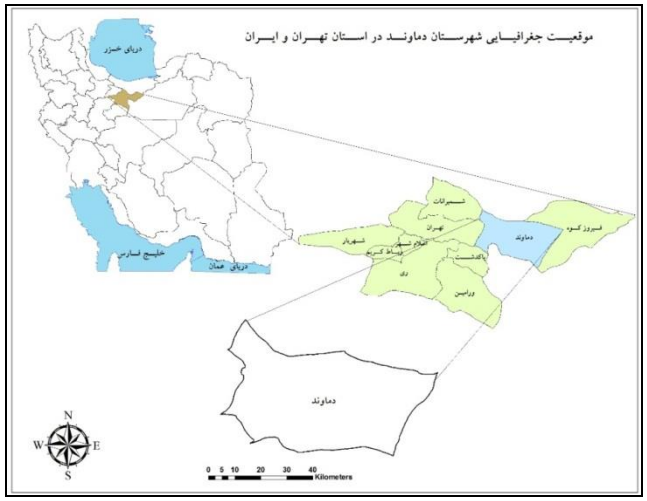
بخش	شهر	دهستان	آبادی‌های دارای سکنه	کل آبادی‌ها
کل شهرستان	۵	۵	۱۱۵	۱۶۷
بخش مرکزی	۳	۳	۸۹	۱۳۷
بخش رودهن	۲	۲	۲۶	۳۰

شکل شماره‌ی یک موقعیت جغرافیایی شهرستان دماوند را نشان می‌دهد. وجود آثار تاریخی مانند برج شیخ شبلی، امامزاده عبدالله و خلیل‌الله، مقبره‌ی شیخ شبلی و دژ گل‌خندان، سابقه‌ی سکونت، وجود شرایط آب و هوایی مناسب در تابستان و جاذبه‌های طبیعی مانند آبشار جنگلک، چشمه‌ی سیاه‌سنگ، دشت مشا، چشمه‌ی تیزآب، دریاچه‌ی هویر، دریاچه‌ی تار، چشمه‌ی اعلاء،

[1] The & Cabanban
[2] Huang et al

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

آبشار آینه‌رود فرح‌افزا و جاذبه‌های منحصربه‌فرد دیگر در گردشگریاستان دارای اهمیت است(ابراهیم زاده و ولاشجردی فراهانی،۱۳۹۲: ۲۵).

شکل شماره‌ی یک- موقعیت شهرستان دماوند

مواد و روش‌های پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی _ تحلیلی از نوع پیمایشی[1] است. بنابر روند رایج در اینگونه تحقیقات علاوه بر استفاده از روش کتابخانه‌ای، از روش‌های میدانی مانند پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده نیز استفاده شده است. جامعه‌ی آماری پژوهش، خانوارهای مناطق روستایی شهرستان دماوند به تعداد ۲۵۶۵۵ خانوار می‌باشد(نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۰). حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۸۳ نفر محاسبه گردید (حافظ‌نیا،۱۳۸۳: ۱۴۰). ابزار مورد استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته‌ای است که روایی آن با نظر متخصصان و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تأیید گردید.

[1].survey

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول شماره‌ی سه- نتایج آلفای کرونباخ مربوط به متغیرهای تحقیق

متغیر مورد بررسی	آلفای کرونباخ
اقتصاد	۰ / ۸۲۵
فرهنگ	۰ / ۸۰۹
محیط زیست	۰ / ۷۳۶
کل پرسشنامه	۰ / ۷۹

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

جهت تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های آماری تی و فریدمن در نرم افـزار SPSS و در ادامـه بـرای تبیین اثرات توسعه گردشگری و اولویت‌بندی آن از مدل‌سازی معـادلات سـاختاری در نـرم افـزار AMOS استفاده شد. به منظور مدل‌یابی اثرات تورهای طبیعت‌گردی ازمدل عـاملی مرتبـه‌یدومکـه خود نوعی ازمدل‌های معادلات ساختاری هستند، استفاده شده است (بسحاق، ۱۳۹۴: ۱۷۴).

یافته‌های پژوهش

امروزه دلایلی مانند رشد روزافزون جمعیت، توسعه‌ی مناطق مسکونی شهری و زندگی شهرنشینی، مردم و شهروندان را بر آن داشته که به عنوان پناهندگان زیست‌محیطی به عرصه‌ی جنگل‌ها، دامان کوه‌ها، دشت‌ها و طبیعت پناه ببرند. این امر باعث رشد رو به تزاید صنعت گردشگری متکی به طبیعت شده است (برزه‌کار، ۱۳۸۴، ۲۳۱). توسعه‌یاین صنعت به عنوان یک منبع درآمد مهم می‌تواند در بهبود وضعیت معیشتی جوامع محلی مؤثر باشد (اینسکیپ، ۲۰۰۵: ۲۴).در میان مناطق مختلف گردشگری، مناطق مجاور شهرها که از جاذبه‌های طبیعی نظیر کوه‌ها، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها و... برخوردارند، نقش مهمی در توسعه‌ی گردشگری ایفا می‌کنند که می‌تواند برای جوامع محلی، منافع اقتصادی و اجتماعی در برداشته باشد.حصول چنین منافعی زمانی قابل دسترسی خواهد بود که از طریقی که برنامه‌ریزی متناسب این گونه محیط‌های گردشگری همراه با جامعه‌ی محلی ساکن در آن‌ها، آماده‌ی جذب گردشگران گردد (امیر عضدی و شریعت‌پناهی،۱۳۸۹: ۱۶۸). در این راستا یکی از الزامات، بررسی پیامدهای گردشگری بر ارتقاء شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی نواحی گردشگری است. این اثرات را در یک کلیت فراگیر می‌توان در قالب ابعاد اقتصادی، اجتماعی – فرهنگی و زیست‌محیطی بررسی کرد

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

(پاپلی و سقایی،۱۳۹۲: ۶۲ -۶۳). بدین لحاظ در پژوهش حاضر به بررسی اثرات تورهای طبیعت‌گردی بر مناطق روستایی شهرستان دماوند از دیدگاه ساکنین محلی پرداخته شده است.

نتایج حاصل از بررسی نمونه‌ی پژوهش نشانگر این است که بیشترین گروه سنی جامعه‌ی نمونه را افراد بین ۳۰ تا ۴۰ سال به خود اختصاص داده‌اند. از این بین ۶۴/۵٪ مرد و۳۵/۵ ٪ زن هستند. میزان تحصیلات پاسخ‌گویان حاکی از آن است افراد دارای مدرک تحصیلی لیسانس، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

در بررسی اثرات اقتصادی حضور گردشگران، نتایج نشان می‌دهد بیشترین میانگین کسب‌شده مربوط به متغیر بهره‌مندی از خدمات زیربنایی لازم برای تولید و اشتغال به دلیل واردشدن پول به حرفه و بازار و ایجاد انگیزه‌ی بیشتر جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و خدماتی به میزان ۴/۵۲ بوده است. کم‌ترین اثرگذاری در بعد اقتصادی مربوط به متغیر بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات با میانگین ۲/۸۵ است. استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای، معناداری اثرگذاری توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی را بر نماگرهای اقتصادی بررسی می‌نماید. نتایج در جدول شماره‌ی چهار بیان شده است. سطح معناداری محاسبه‌شده برای هر یک از شاخص‌های مورد استفاده به میزان کمتر از ۰/۰۵ و مثبت‌شدن حد پایین و بالای فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪ درصد نشان از تأیید اثرگذاری تورهای طبیعت‌گردی در هر یک از موارد یاد شده است (تقوایی،۱۳۹۱: ۶۸). سطح معناداری ۰/۱۳ برای متغیر بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات و منفی‌شدن حدود پایین و بالای سطح معناداری نشانگر آن است که از دید ساکنان محلی حضور تورهای طبیعت‌گردی در شهرستان دماوند اثر معناداری بر بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات نداشته است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول شماره‌ی چهار- نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثر تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی

نماگر	میانگین آزمون:۳						نتیجه
	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪		
					حد پایین	حد بالا	
گسترش اقتصاد مولد و رونق فعالیت‌های اقتصادی	۴/۶۹۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۲۱	۰/۱۳	۰/۳۱	تأیید
بهره‌مندی از خدمات زیربنایی لازم تولید و اشتغال به‌دلیل واردشدن پول به حرفه و بازار و ایجاد انگیزه‌ی بیشتر در جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و خدماتی	۵۰/۰۰۷	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۵۲	۱/۴۶	۱/۵۸	تأیید
استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود در نواحی فاقد کاربرد بخش کشاورزی و صنعت	۲۹/۱۱۲	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۱۵	۱/۰۸	۱/۲۳	تأیید
رشد خلاقیت‌ها در اقتصاد شهرستان و حرکت برای به‌کارگیری استعدادها و کشف منابع بالقوه در جهت کسب درآمد از طریق فروش تولیدات جدید به گردشگران	۱۷/۴۰۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۷۸	۰/۷	۰/۸۷	تأیید
سرمایه‌گذاری برای ایجاد و حفاظت از مناطق حفاظت-شده	۱۵/۹	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۷۳	۰/۶۴	۰/۸۲	تأیید
کسب مهارت‌های جدید در افراد	۲۳/۸۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۹۸	۰/۹	۱/۰۷	تأیید
ایجاد اشتغال دائمی برای افراد محلی	۳۳/۶۹	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۲۵	۱/۱۸	۰/۳۳	تأیید

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

ادامه جدول شماره‌ی چهار- نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثر تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی

نماگر	میانگین آزمون:۳						نتیجه
	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪		
					حد پایین	حد بالا	
افزایش ساخت محلی کالاها	۱۸/۷	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۸۶	۰/۷۸	۰/۹۶	تأیید
بهبود استانداردهای زندگی	۱۳/۴	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۲	۰/۵۴	۰/۷۲	تأیید
حرکت در جهت توسعه‌ی اقتصادی دیگر مشاغل وابسته	۹/۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۸	۰/۳۸	۰/۵۹	تأیید
بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات	-۲/۴۹	۳۸۲	۰/۱۳	-۰/۱۴	-۰/۲۶	-۰/۰۳	رد
افزایش میزان تولید و مصرف	۵/۷۴	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۲۹	۰/۱۹	۰/۴	تأیید
بهره‌برداری مؤثر از منابع طبیعی	۱۳/۴۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۵	۰/۵۶	۰/۷۵	تأیید
بهبود کمی و کیفی صنایع دستی	۲۳/۰۸	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۹۲	۰/۸۵	۱/۰۱	تأیید
افزایش قیمت زمین	۱۶/۱۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۷۹	۰/۷	/۹۰	تأیید
افزایش ساخت و ساز	۱۲/۸۴	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۵۷	۰/۴۹	۰/۶۷	تأیید
بهبود سازندگی منطقه‌ای	۳۶/۵	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۳۹	۱/۳۲	۱/۴۷	تأیید
تاثیر تورهای گردشگری بر متغیرهای اقتصادی	۹۲/۱۶	۳۸۲	۰/۰۰۰	۳/۷۷	۳/۷۲	۳/۸	تأیید

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

در پاسخ به سؤال اول پژوهش می‌توان چنین بیان کرد که تورهای طبیعت‌گردی در مناطق روستایی شهرستان دماوند اثرات اقتصادی مثبتی داشته است و میانگین اثرگذاری تورهای طبیعت‌گردی با کسب میانگین ۳/۷۷ در سطح زیاد برآورد می‌شود. برای دستیابی به نتایج بیشتر، با استفاده از آزمون فریدمن[1] نماگرهای بعد اقتصادی رتبه‌بندی شد.

[1] Friedman test

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول شماره‌ی پنج- آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی نماگرهای اقتصادی

تعداد	۳۸۳
خی دو	۱۴۴۴ / ۵
درجه‌ی آزادی	۱۶
P-value	۰ / ۰۰۰

رتبه ها

نماگر	میانگین	نماگر	میانگین
بهره‌مندی از خدمات زیربنایی لازم تولید و اشتغال به دلیل واردشدن پول به حرفه و بازار و ایجاد انگیزه‌ی بیشتر در جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و خدماتی	۴/۵۲	رشد خلاقیت‌ها در اقتصاد شهرستان و حرکت برای به‌کارگیری استعدادها و کشف منابع بالقوه در جهت کسب درآمد	۳/۷۹
بهبود سازندگی منطقه‌ای	۴/۳۹	سرمایه‌گذاری برای ایجاد و حفاظت از مناطق حفاظت‌شده در شهرستان	۳/۷۳
ایجاد اشتغال دائمی برای افراد محلی	۴/۲۵	بهره‌برداری مؤثر از منابع طبیعی	۳/۶۶
استفاده‌ی بهینه از منابع و امکانات موجود در نواحی که فاقد کاربرد برای بخش کشاورزی و صنعت می باشد.	۴/۱۵	بهبود استانداردهای زندگی	۳/۶۳
کسب مهارت های جدید در افراد	۳/۹۸	افزایش ساخت و ساز	۳/۵۸
بهبود کمی و کیفی صنایع دستی	۳/۹۳	حرکت در جهت توسعه‌ی اقتصادی دیگر مشاغل وابسته (رستوران‌ها و هتل‌ها)	۳/۴۸
افزایش ساخت محلی کالاها	۳/۸۷	افزایش میزان تولید و مصرف	۳/۳۰
افزایش قیمت زمین	۳/۸۰	گسترش اقتصاد مولد و رونق فعالیت‌های اقتصادی به سبب افزایش تقاضاهای جدید	۳/۲۲
		بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات	۲ / ۸۵

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

سطح معناداری کوچک‌تر از میزان خطا در جدول شماره‌ی پنج، نشان‌دهنده‌ی وجود تفاوت بین میانگین متغیرهای اقتصادی تحقیق می‌باشد. در بین هفده شاخص مورد بررسی بالاترین اولویت را شاخص بهره‌مندی از خدمات زیربنایی لازم تولید و اشتغال به دلیل واردشدن پول به حرفه و بازار و ایجاد انگیزه‌ی بیشتر در جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و خدماتی با میزان میانگین ۴/۵۲ کسب کرده است. شاخص بهبود تسهیلات محلی، حمل و نقل و ارتباطات پایین‌ترین میانگین را به میزان ۲/۸۵ دارا بوده است. دیگر موارد به ترتیب در جدول شماره‌ی پنج نشان داده شده است.

برای بررسی معناداری اثرات اجتماعی - فرهنگی تورهای طبیعت‌گردی در منطقه‌ی مورد مطالعه از آزمون تی استفاده شد. با استناد به نتایج ارائه‌شده در جدول شماره‌ی شش معناداری اثرگذاری تورهای طبیعت‌گردی بر شاخص‌های فرهنگی اجتماعی مورد تأیید قرار می‌گیرد. کسب سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵ برای متغیرهای قدرت‌دهی به مردم و ارتقاء مالکیت محلی نشانگر آن است که گردشگری در منطقه‌ی مورد مطالعه سبب قدرت‌دهی به مردم و نیز ارتقاء مالکیت محلی نگردیده است.

جدول شماره‌ی شش- نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثر تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی

نماگر	میانگین آزمون:۳						نتیجه
	آماره تی	درجه‌ی آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪		
					حد پایین	حد بالا	
تکامل دانش و تعالی شخصیت جوامع شهرستان	۲۶/۷۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۰۷	۱/۰۰	۱/۱۵	تأیید
افزایش آگاهی‌های افراد در ابراز عقیده پیرامون سرنوشت خود و جامعه‌ی خویش	۴/۱۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۲۲۵	۰/۱۲	۰/۳۳	تأیید
رشد اندیشه‌های سازنده در خودیاری و همیاری اعضای شهرستان	۱۲/۷۶	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۵۹۵	۰/۵	۰/۶۹	تأیید

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

ادامه جدول شماره‌ی شش- نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثر تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی

نماگر	میانگین آزمون:۳						نتیجه
	آماره تی	درجه‌ی آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪		
					حد پایین	حد بالا	
افزایش روزافزون انگیزه‌ی افراد برای مشارکت و اداره‌ی امور خود	۸/۷۵	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۲۰	۰/۳۳	۰/۵۱	تأیید
آشنایی افراد با ارزش‌های فضای اطراف خود و افزایش بار احساس به مکان و تعلق خاطر به محل زندگی خود و جلوگیری از مهاجرت	۱۳/۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۳۴	۰/۵۴	۰/۷۳	تأیید
توسعه‌ساز و کارهای خودگردانی مالی شهرستان	۹/۰۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۴۶	۰/۳۵	۰/۵۴	تأیید
تشویق مردم به آموختن زبان و فرهنگ طبیعت‌گردان	۱۶/۰۴	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۷۲۱	۰/۶۳	۰/۸۱	تأیید
تشویق مردم محلی به ارزش-گذاشتن به فرهنگ و محیط بومی خود	۱۴/۱۷	۳۸۲	۰/۰۰۰	/۶۷۹	۰/۵۸	۰/۷۷	تأیید
بهبود و درک شناخت میان فرهنگ‌ها	۳۴/۹۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۱/۲۶۹	۱/۲	۱/۳۴	تأیید
ارتقاء مشارکت فعال مردم محلی	۱۳/۱۶	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۱۹	۰/۵۳	۰/۷۱	تأیید
ارتقاء مالکیت محلی	۶/۴	۳۸۲	۰/۱۳	۰/۳۰۵	۰/۲۱	۰/۴	رد
قدرت‌دهی به مردم	-۱/۸	۳۸۲	۰/۰۶۶	-۰/۱۱	-۰/۲۳	۰/۰۱	رد
تشویق مفهوم چندفرهنگی و ارتباط میان جوامع میزبان و گردشگران	۱۴/۴۶	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۶۹۵	۰/۶	۰/۷۹	تأیید
ایجاد حس اعتماد به نفس برای مردم محلی	۱۵/۷۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۷۲۸	۰/۶۴	۰/۸۲	تأیید
تاثیر تورهای گردشگری بر متغیرهای اجتماعی - فرهنگی	۲۳/۴۸	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۵۹۳	۰/۵۴۳	۰/۶۴۲	تأیید

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

در نهایت با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۰ و نیز مثبت‌بودن حدود بالا و پایین، میتوان اثرگذاری تورهای گردشگری بر متغیرهای اجتماعی – فرهنگی را تأیید کرد و چنین استنباط نمود که توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی سبب تغییر و ارتقاء شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی محدوده‌ی مورد مطالعه شده است.رتبه‌بندی شاخص‌های بعد فرهنگ درجدول شماره‌ی هفت ارائه شده است.

جدول شماره‌ی هفت- آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی نماگرهای بعد فرهنگ

تعداد	۳۸۳
خی دو	۷۰۵ / ۳۱
درجه‌ی آزادی	۱۳
P-value	۰ / ۰۰۰

رتبه‌ها

گویه‌ها	میانگین	گویه‌ها	میانگین
بهبود و درک شناخت میان فرهنگ‌ها	۴/۲۷	ارتقاء مشارکت فعال مردم محلی	۳/۶۲
تکامل دانش و تعالی شخصیت جوامع شهرستان	۴/۰۸	رشد اندیشه‌های سازنده در خودیاری و همیاری اعضای شهرستان	۳/۶
ایجاد حس اعتماد به نفس برای مردم محلی	۳/۷۳	توسعه‌ساز و کارهای خودگردانی مالی شهرستان	۳/۴۵
تشویق مردم به آموختن زبان و فرهنگ طبیعت‌گردان	۳/۷۲	افزایش روزافزون انگیزه‌یافراد شهرستان برای مشارکت و اداره‌ی امور خود	۳/۴۲
تشویق مفهوم چندفرهنگی و ارتباط میان جوامع میزبان و گردشگران	۳/۶۹	ارتقاء مالکیت محلی	۳/۳۱
تشویق مردم محلی به ارزش‌گذاشتن به فرهنگ و محیط بومی خود	۳/۶۸	افزایش آگاهی‌های افراد در ابراز عقیده پیرامون سرنوشت خود و جامعه خویش	۳/۲۲
آشنایی افراد با ارزش‌های فضای اطراف خود، تعلق خاطر به محل زندگی خود و جلوگیری از مهاجرت	۳/۶۳	قدرت‌دهی به مردم	۲/۸۹

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

برای بررسی اثرات تورهای طبیعت‌گردی بر ابعاد زیست‌محیطی ۵ گویه طراحی و برای سنجش اثرگذاری از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. مطابق با نتایج ارائه‌شده در جدول شماره‌ی هشت، میانگین نمره‌ی پاسخ‌گویان در تأثیر تورهای گردشگری بر متغیر محیط زیست به مقدار ۳/۳۷ از متوسط نمره‌ی این مؤلفه بالاتر است. با توجه به سطح معناداری آزمون می‌توان بیان کرد تورهای طبیعت‌گردی در منطقه‌ی مورد مطالعه بر ارتقاء شاخص‌های زیست‌محیطی اثر مثبت داشته است.

جدول شماره‌ی هشت- نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثر تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های زیست‌محیطی

نماگر	میانگین آزمون:۳						نتیجه
	آماره تی	درجه‌ی آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	فاصله‌ی اطمینان در سطح ۹۵٪		
					حد پایین	حد بالا	
استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی موجود ومنابع بلااستفاده	۹/۲	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۴	۰/۳۵	۰/۵۴	تأیید
تجدید حیات و بازسازی مجدد عناصر طبیعی و بکر	۶/۸۳	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۳۱	۰/۲۲	۰/۴۰	تأیید
فراهم‌آوری آموزش زیست‌محیطی	۸/۴۷	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۳	۰/۳۴	۰/۵۴	تأیید
راه‌اندازی گروه‌های سیار طبیعت-گرد	۱۱/۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۴۶	۰/۳۸	۰/۵۵	تأیید
حفظ بیشتر محیط زیست از طریق بومی‌ها	۳/۴۴	۳۸۲	۰/۰۰۱	۰/۱۹	۰/۰۸	۰/۳۰	تأیید
تاثیر تورهای گردشگری بر متغیرهای زیست‌محیطی	۱۰/۸۹	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۳۷	۰/۳۰	۰/۴۳	تأیید

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

نتایج رتبه‌بندی متغیرهای بعد زیست‌محیطی با استفاده از آزمون فریدمن در جدول شماره‌ی نه بیان شده است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

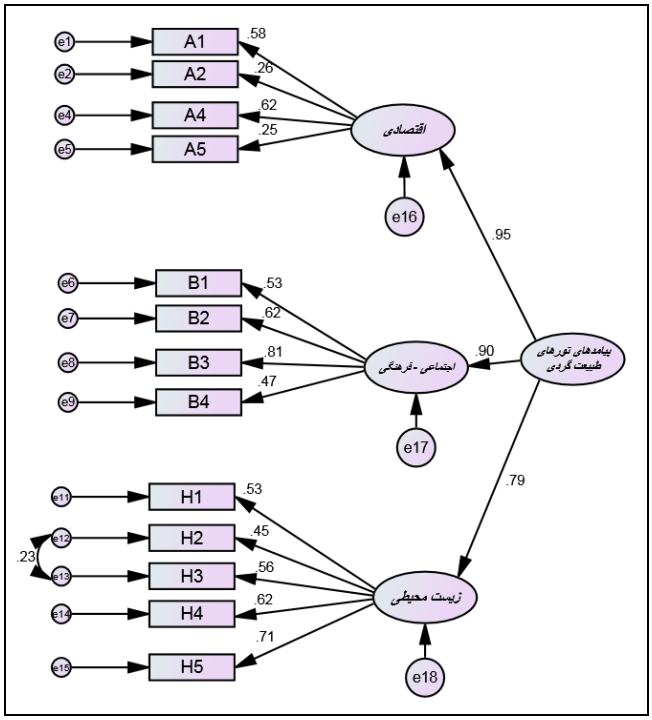
جدول شماره‌ی نه- آزمون فریدمن شاخص‌های متغیر زیست‌محیطی

تعداد	۳۸۳
خی دو	۲۶ / ۵۱
درجه‌ی آزادی	۴
P-value	۰ / ۰۰۰
رتبه‌ها	
گویه‌ها	میانگین رتبه‌ها
راه‌اندازی گروه‌های سیار طبیعت‌گرد	۳/۴۷
فراهم‌آوری آموزش زیست‌محیطی	۳/۴۴
استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی موجود، منابعی که بلااستفاده باقی مانده‌اند.	۳/۴۴
تجدید حیات و بازسازی مجدد عناصر طبیعی و بکر	۳/۳۱
حفظ بیشتر محیط زیست از طریق بومی‌ها	۳/۱۹

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

در ادامه‌ی فرآیند تحقیق جهت اولویت‌بندی پیامدهای برگزاری تورهای طبیعت‌گردی در منطقه از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. هدف از انجام این کار شناسایی مهم‌ترین و اثرگذارترین متغیرهایی است(بسحاق،۱۳۹۴: ۱۷۴). که تحت تأثیر برگزاری تورهای طبیعت‌گردی در منطقه قرار گرفته‌اند. در این تحقیق تک تک متغیرهایی که قابلیت شناسایی هر کدام از عوامل پنهان چهارگانه را داشته‌اند به صورت مجزا وارد فرآیند مدل گردیده‌اند و بر مبنای شاخص‌های برازش و سطح معنی‌داری در مدل باقی مانده یا حذف گردیده‌اند. در شکل شماره‌ی دو مدل نهایی اثرات برگزاری تورهای طبیعت‌گردی نشان داده شده است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

شکل دو- مدل نهایی تبیین پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی،اجتماعی و زیست-محیطی

یافته‌های مدل عاملی مرتبه‌ی دوم نشان می‌دهد که نهایتاً کدام متغیرها دارای پیامدهای بیشتری بوده و اثرات بارزتری بر جامعه‌ی محلی داشته‌اند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که اثرات اقتصادی بیشترین بار عاملی را به میزان ۰/۹۵ به خود اختصاص داده است و بیشتر از سایر عوامل در منطقه‌ی مورد مطالعه اثرگذار بوده است. پس از عامل اقتصادی، عامل اجتماعی – فرهنگی قرار دارد که با بار عاملی ۰/۹۰ در رتبه‌ی دوم قرار گرفته است. عامل اثرات زیست‌محیطی با بار عاملی ۰/۷۹ در رتبه‌ی بعدی قرار گرفته است. بنابراین می‌توان چنین استنباط نمود که برگزاری تورهای طبیعت‌گردی علاوه بر اثرگذاری در همه‌ی ابعاد و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی – فرهنگی و زیست‌محیطی بیش از همه بر بهبود وضعیت اقتصاد ساکنان شهرستان دماوند اثرگذار بوده است. در جدول شماره‌ی ده کد متغیرهای موجود در مدل نهایی برای تبیین پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی بر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی نشان داده شده است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول ۱۰: متغیرهای نهایی شناسایی شده در مدل عاملی مرتبه دوم

عامل		شاخص	کد
اثرات توریسم طبیعت گردی	پیامدهای اقتصادی	۱- رشد خلاقیت‌ها در اقتصاد شهرستان و حرکت برای به‌کارگیری استعدادها و کشف منابع بالقوه در جهت کسب درآمد از طریق فروش تولیدات جدید به گردشگران.	A1
		۲- کسب مهارت‌های جدید در افراد	A2
		۳- ایجاد اشتغال دائم برای افراد محلی	A3
		۴- حرکت در جهت توسعه‌ی اقتصادی دیگر مشاغل وابسته (رستوران و هتل‌ها)	A4
		۵- افزایش قیمت زمین	A5
	پیامدهای فرهنگی	۱- افزایش آگاهی‌های افراد در ابراز عقیده پیرامون سرنوشت خود و جامعه خویش	B1
		۲- تشویق مردم محلی به ارزش‌گذاشتن به فرهنگ و محیط بومی خود	B2
		۳- تشویق مفهوم چندفرهنگی و ارتباط میان جوامع میزبان و گردشگران	B3
		۴- ایجاد حس اعتماد به نفس برای مردم محلی	B4
	پیامدهای زیست محیطی	۱- حفظ بیشتر محیط زیست از طریق بومی‌ها	H1
		۲- راه‌اندازی گروه‌های سیار طبیعت‌گرد	H2
		۳- فراهم‌آوری آموزش زیست‌محیطی	H3
		۴- تجدید حیات و بازسازی مجدد عناصر طبیعی و بکر	H4
		۵- استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی موجود و منابع بلااستفاده	H5

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

درجدول شماره‌ی یازدهم قادیر غیراستاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش نشانداده شده است. همچنین مقادیر ضریب مسیر و معنی‌داری آن‌ها برای هر یک از روابط ترسیم‌شده بیان شده است. توسط مقادیر سطح تحت پوشش، مقدار احتمال معنی‌داری ضرائب مسیر بررسی می‌گردد. مقدار P در کلیه‌ی روابط جدول شماره‌ی یازده کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد کلیه‌ی روابط موجود در مدل مورد حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول شماره‌ی یازده- برآوردهای غیراستاندارد با سطح تحت پوشش

سطح تحت پوشش	نسبت بحرانی	خطای معیار	مقادیر غیراستاندارد	مرتبه‌ی دوم	رابطه	مرتبه‌ی اول
			۱/۰۰۰	پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی	<---	پیامدهای اقتصادی
۰/۰۰۰	۶/۷۸۴	۰/۱۱۳	۰/۷۶۶	پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی	<---	پیامد اجتماعی – فرهنگی
۰/۰۰۰	۶/۸۳۶	۰/۱۱۶	۰/۷۹۱	پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی	<---	پیامدهای زیست محیطی
			۱/۰۰۰	پیامدهای اقتصادی	<---	A1
۰/۰۰۰	۴/۱۳۴	۰/۰۹۶	۰/۳۹۶	پیامدهای اقتصادی	<---	A2
۰/۰۰۰	۸/۴۴۶	۰/۱۴۳	۱/۲۱	پیامدهای اقتصادی	<---	A4
۰/۰۰۰	۳/۹۸۶	۰/۱۱۴	۰/۴۵۶	پیامدهای اقتصادی	<---	A5
			۱/۰۰۰	پیامدهای اجتماعی – فرهنگی	<---	B1
۰/۰۰۰	۸/۴۷	۰/۱۸۵	۱/۵۶۳	پیامدهای اجتماعی – فرهنگی	<---	B2
۰/۰۰۰	۹/۴۴۸	۰/۱۸۵	۱/۷۴۷	پیامدهای اجتماعی – فرهنگی	<---	B3
۰/۰۰۰	۷/۰۵۵	۰/۱۳۹	۰/۹۸۰	پیامدهای اجتماعی – فرهنگی	<---	B4
			۱/۰۰۰	پیامدهای زیست‌محیطی	<---	H1
۰/۰۰۰	۷/۳۶۱	۰/۱۲	۰/۸۸	پیامدهای زیست‌محیطی	<---	H2
۰/۰۰۰	۸/۲۲۴	۰/۱۴۵	۰/۱۹۲	پیامدهای زیست‌محیطی	<---	H3
۰/۰۰۰	۸/۸۹	۰/۱۶۶	۱/۴۷۷	پیامدهای زیست‌محیطی	<---	H5
۰/۰۰۰	۸/۱۹۳	۰/۱۱۸	۰/۹۶۳	پیامدهای زیست‌محیطی	<---	H4

(مأخذ، یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

در جدول شماره‌ی دوازده شاخص‌های اصلی برازش مدل نشان می‌دهد که داده‌های پژوهش به خوبی توانسته‌اند مدل مفهومی پژوهش را نمایندگی کنند.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

جدول شماره‌ی دوازده- شاخص‌های اصلی برازش مدل مرتبه‌ی دوم

شاخص	نمرات	وضعیت
Chi-square	۲۰۹/۵۴۶	-
Probability level	۰/۰۰۰	-
DF	۶۱	-
CMIN/DF	۳/۴۳۵	قابل قبول
GFI	۰/۹۲۸	قابل قبول
AGFI	۰/۸۹۳	قابل قبول
PGFI	۰/۶۲۲	خوب
IFI	۰/۸۶۹	قابل قبول
PRATIO	۰/۷۸۲	خوب
PNFI	۰/۶۴۵	خوب
PCFI	۰/۶۷۸	خوب
RMSEA	۰/۰۸۰	قابل قبول

مأخذ: (بسحاق، ۱۳۹۴: ۱۰۴)

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش مبین آن است که برگزاری تورهای طبیعت‌گردی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی منطقه اثرگذار بوده است. عامل اقتصادی با بار عاملی ۰/۹۵ بیشترین نقش را در تبیین پیامدهای تورهای طبیعت‌گردی به خود اختصاص داده است. در بین نماگرهای اقتصادی شاخص حرکت در جهت توسعه‌ی اقتصادی دیگر مشاغل وابسته (رستوران‌ها و هتل‌ها) با بار عاملی ۰/۶۲، رشد خلاقیت‌ها در اقتصاد شهرستان و حرکت برای به کارگیری استعدادها و کشف منابع بالقوه در جهت کسب درآمد از طریق فروش تولیدات جدید به گردشگران با بار عاملی ۰/۵۹، کسب مهارت‌های جدید در افراد با بار عاملی ۰/۲۵ و افزایش قیمت زمین با بار عاملی ۰/۲۴ بیشترین نقش را در تبیین پیامدهای ارتقادهنده‌ی اقتصادی توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی به خود اختصاص داده‌اند. نتایج حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری مؤید آن است که بعد فرهنگی دومین رتبه‌ی اثرات توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی را در بر دارد. در این بعد نماگر تشویق مفهوم چندفرهنگی و ارتباط میان جوامع میزبان و گردشگران با بارعاملی ۰/۸۳ بیشترین اثرگذاری فرهنگی را در بر میگیرد. تشویق مردم محلی به ارزش‌گذاشتن به فرهنگ و محیط بومی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

خود با بار عاملی ۰/۶۴ دومین رتبه را در این دسته به خود اختصاص داده است. افزایش آگاهی‌های افراد در ابراز عقیده پیرامون سرنوشت خود و جامعه‌ی خویش با بار عاملی ۰/۶۴ و ایجاد حس اعتماد به نفس برای مردم محلی با بارعاملی ۰/۴۷ سومین و چهارمین متغیرهای تبیین کننده‌ی اثرات فرهنگی توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی می‌باشد. در بررسی اثرات زیست‌محیطی به عنوان سومین گروه تبیین‌کننده‌ی اثرات توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی نماگر استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی موجود، منابعی که بلااستفاده باقی مانده‌اند بارعاملی ۰/۷۰ را نشان می‌دهد که بالاترین میزان تبیین اثرات زیست‌محیطی توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی را پوشش می‌دهد. فراهم‌آوری آموزش زیست‌محیطی با بارعاملی ۰/۶۱ دومین رتبه را در این دسته به خود اختصاص می‌دهد. تجدید حیات و بازسازی مجدد عناصر طبیعی و بکر با بارعاملی ۰/۶۰، حفظ بیشتر محیط زیست از طریق بومی‌ها با بارعاملی ۰/۵۵ و راه‌اندازی گروه‌های سیار طبیعت‌گرد با بارعاملی ۰/۵۱ سایر نماگرهای تبیین‌کننده‌ی اثرات زیست‌محیطی توسعه‌ی تورهای طبیعت‌گردی بوده‌اند.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

منابع

۱. ابراهیم‌زاده،عیسی(۱۳۹۲)«تحلیلی بر انگیزه‌ی گردشگران و تأثیر عامل جنسیت و درآمد بر آن (مطالعه‌ی موردی: گردشگران نورزوی شهرستان محلات)»، **فصلنامه‌ی علمی – پژوهشی مطالعات شهری**، دوره‌ی۱، شماره‌ی چهارم،صص ۱۳-۲۲.

۲. اجزائ شکوهی، محمد، بوذرجمهری، خدیجه، ایستگلدی، مصطفی و مودودی، مهدی (۱۳۹۳) «بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان نمونه‌ی مطالعاتی: شهر بندرترکمن»، **فصلنامه‌ی علمی پژوهشی فضای جغرافیایی**، سال چهاردهم، شماره‌ی ۴۷، صص ۱۰۱-۱۲۵.

۳. ارمغان، سیمین(۱۳۸۵) **توریسم و نقش آن در جغرافیا**، اسلامشهر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.

۴. اکبریان رونیزی، سعید رضا و بدری، سید علی(۱۳۹۴) «سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری مطالعه‌ی موردی: شهرستان سپندان»، **پژوهش‌های روستایی**، شماره‌ی ۱، صص ۱۹۳-۱۶۷.

۵. امیر عضدی، طوبی وولی شریعت‌پناهی،مجید(۱۳۸۹) «بررسی قوت‌ها،ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری در شهرستان شمیرانات»،**فصلنامه‌ی علمی پژوهشی جغرافیای انسانی**، سال دوم،شماره‌ی ۴، صص ۱۶۷-۱۸۵.

۶. باباخان‌زاده، ادریس و لطفی، صدیقه(۱۳۹۱) «ارزیابی اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه»، **فصلنامه‌ی علمی – پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری**، سال هفتم، شماره‌ی ۲۰، صص ۸۱-۱۱۶.

۷. برزه‌کار، قدرت الله(۱۳۸۴) **پارک‌ها و تفرج‌گاه‌های جنگلی (مکان‌یابی و طرح‌ریزی)**، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی.

۸. بسحاق، محمدرضا(۱۳۹۴) **مدل‌سازی معادلات ساختاری در علوم انسانی**، انتشارات جامعه‌شناسان.

۹. پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی(۱۳۸۵)**گردشگری(ماهیت و مفاهیم)**،تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

۱۰. پیرمحمدی، زیبا، فقهی، جهانگیر، زاهدی امیری، قوام‌الدین و شریفی، مرتضی (۱۳۸۹) «ارزیابی توان زیست‌محیطی متناسب با رویکرد طبیعت‌گردی (اکوتوریسم) در جنگل‌های زاگرس (مطالعه‌ی موردی: سامان عرفی چک حاجی جنگل کاکارضا، لرستان)»،**فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی تحقیقات جنگل و صنوبر ایران**، جلد ۱۸ شماره‌ی ۲، ۲۳۰-۲۴۱.

۱۱. تقوایی، مسعود، بسحاق، محمدرضا و سالاروند، اسماعیل(۱۳۹۱) **آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS**، انتشارات شاخص پژوه.

۱۲. تولایی، سیمین(۱۳۸۶)**مروری بر صنعت گردشگری**، تهران: نشر دانشگاه تربیت معلم.

۱۳. جمعه‌پور، محمود و کیومرث، نرجس(۱۳۹۱) «بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در چارچوب پایداری گردشگری مطالعه‌ی موردی: روستای زیارت»، **فصلنامه‌ی علمی – پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری**، سال هفتم، شماره‌ی ۱۷، صص ۸۷-۱۱۹.

۱۴. حافظ‌نیا، محمدرضا(۱۳۸۳) **مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، انتشارات سمت.

۱۵. حسنی کلکوه، عادل و حبیبی، روزبه(۱۳۹۴) «بررسیتأثیرعواملآمیختهبازاریابی (4P) در افزایش جذب گردشگر»، **فصلنامه‌ی فضای گردشگری**، سال چهارم،شماره‌ی ۱۵، صص ۱۰۵-۱۲۵.

۱۶. حاجی‌نژاد، علی، قادری، جعفر، فتاحی، احدالله، باقری، فاطمه و عبدی، ناصر(۱۳۹۳) «بررسی اثرات فصلی‌بودن فعالیت‌های گردشگری بر امنیت شغلی شاغلین بخش گردشگری (مطالعه‌ی موردی: شهر سرعین)»، **برنامه‌ریزی منطقه‌ای**، دوره‌ی۴، شماره‌ی۱۵، صص ۲۹-۴۳.

۱۷. خاک‌پور،براتعلی،غلامی بیمرغ،یونس وموسوی، سیدعلی(۱۳۸۹) «تحلیلی بر طبیعت‌گردی با نگاه به توسعه‌ی پایدار (مطالعه‌ی موردی: بهشت گمشده‌ی استان فارس)»، **مجله‌ی علوم جغرافیایی**،شماره‌ی۹، صص ۸۶-۱۱۲.

۱۸. دادورخانی، فضیله و نیک سیرت، مسعود(۱۳۸۹) «برنامه‌ریزی راهبردی طبیعت‌گردی در روستاهای نواحی بیابانی (مطالعه‌ی موردی: روستای خرانق شهرستان اردکان،استان یزد)»، **پژوهش‌های روستایی**، شماره‌ی ۴، صص ۴۳-۷۲.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

۱۹. دانش‌مهر،حسین،کریمی،علیرضا وصفری، وریا(۱۳۹۱) «بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه‌ی مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلیSWOT (مطالعه‌ی موردی روستای اورمان تخت)»، **پژوهش‌های روستایی**،سال سوم،شماره‌ی ۳، صص ۲۰۹-۲۳۴.

۲۰. دهستانی، بهبود(۱۳۸۳) «**برنامه‌ریزی کالبدی گردشگری، مطالعه‌ی موردی: شهرستان آستارا**»، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری،دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

۲۱. رضایی، محمدرضا، نعمتی، خلیل و کریمی، حمید(۱۳۹۰) **نقش طبیعت‌گردی در توسعه‌ی مناطق محروم شهرستان مرودشت (مطالعه‌ی موردی روستای جیدرزار)**، اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه‌ی پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

۲۲. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۳) **مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی در ایران**، تهران: انتشارات قومس.

۲۳. رضوانی، محمدرضا، اکبریان رونیزی، سیدرضا، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و بدری، سیدعلی (۱۳۹۰) «تبیین شاخص‌های محک پایدار در ارزیابی آثار الگوهای گردشگری در نواحی روستایی پیرامون کلان‌شهرها (روستاهای پیرامون کلان‌شهر تهران)»،**پژوهش‌های جغرافیای انسانی**،شماره‌ی۱۵، تهران، صص۶۹-۹۴.

۲۴. رکن‌الدین افتخاری،عبدالرضا وقادری، اسماعیل(۱۳۸۱) «نقش گردشگری روستایی در توسعه‌ی روستایی (نقد و تحلیل چارچوب‌های نظریه‌ای)»،**فصلنامه‌ی مدرس**، شماره‌ی ۲، صص ۲۳-۴۰.

۲۵. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود(۱۳۸۴) «راه‌های توسعه‌ی گردشگری با استفاده از مدل swot، دهستان لواسان کوچک»، **فصلنامه‌ی مدرس**، شماره‌ی ۲، صص ۱-۳۰.

۲۶. زرافشانی، کیومرث، شرفی، لیدا، گراوندی، شهپر و قبادی، پرستو(۱۳۹۳) «بررسی اثرات توسعه‌ی گردشگری در اتقاء شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی نواحی روستایی (مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی گردشگری ریجاب در استان کرمانشاه)»، **اقتصاد فضا و توسعه‌ی روستایی**، دوره‌ی ۲، شماره‌ی۳، شماره‌ی پیاپی۵، صص ۱۱۹-۱۳۴.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

۲۷. زنگی‌آبادی،علی،موسوی،سید علی وخلقی پور،خلیفه(۱۳۸۸) «تحلیلی بر نقش طبیعت‌گردی در جذب گردشگران (مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی سی سخت استان کهگیلویه و بویر احمد)»، **نشریه‌ی علمی – پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی**،سال ۱۵،شماره‌ی ۳۴، صص ۶۷-۹۱.

۲۸. سپهر، عادل و صفرآبادی، اعظم(۱۳۹۱) «تحلیل شاخص‌های اثرگذار بر توسعه‌ی اکوتوریسم در مناطق بیابانی ایران»، **پژوهش جغرافیای انسانی**،دوره‌ی ۴۵، شماره‌ی ۴، صص ۱۳۷-۱۵۴.

۲۹. ضیایی، محمود و ترابیان، پونه (۱۳۸۹) «سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران: مورد مطالعه: سکونت‌گاه‌های روستایی حوزه تالاب پریشان»، **فصلنامه‌ی جغرافیا**، شماره‌ی ۲۷، صص ۲۰۵-۲۲۵.

۳۰. قدمی، مصطفی و غلامیان بایی، محمد(۱۳۹۳)**اثرات گردشگری، پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها**، انتشارت مهکامه.

۳۱. قدیری معصوم، مجتبی، استعلاجی، علیرضا و پازکی، معصومه(۱۳۸۹) **گردشگری پایدار روستایی و عشایری**، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۳۲. طالب، مهدی، بخشی‌زاده، حسن و میرزایی، حسن(۱۳۸۷) «مبانی نظری مشارکت اجتماع روستایی در برنامه‌ریزی گردشگری روستایی در ایران»، **فصلنامه‌ی روستا و توسعه**، سال۱۱، شماره‌ی ۴، صص ۲۵- ۵۲.

۳۳. کیانی سلمی، صدیقه و بسحاق، محمدرضا(۱۳۹۵) «تبیین اثرات جشنواره‌ی گلاب‌گیری از دیدگاه ساکنان محلی»، **فصلنامه‌ی مطالعات مدیریت گردشگری**، دوره‌ی۱۱، شماره‌ی۳۴، صص۶۵-۹۴.

۳۴. مطیعی لنگردوی، سید حسن و رضاییه آزادی، مریم(۱۳۹۲) «ارزیابی اثرات اقتصادی گردشگری از دیدگاه جامعه‌ی محلی در تفرجگاه بند ارومیه»، **فصلنامه‌ی اقتصاد فضا وتوسعه‌ی روستایی**، سال دوم، شماره‌ی ۲، صص۷۵-۹۱.

۳۵. وارثی، حمیدرضا و نوروزی آورگانی، اصغر(۱۳۹۰) «چغاخور و اکوتوریسم»، **مجله‌ی سپهر**، ۱۳۹۰، دوره‌ی بیستم، شماره‌ی ۸۰، صص ۴۰-۴۶.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

۳۶. هاشم‌پور، سیده‌فهیمه، صالحیان، رضا و براری، معصومه(۱۳۹۱) «بررسی اثرات اقتصادی و زیست‌محیطی گردشگری شهری از دیدگاه شهروندان بابلسر»، **فصلنامه‌ی علمی پژوهشی اکوسیستم‌های طبیعی ایران**، سال سوم، شماره‌ی اول، صص ۴۹-۶۳.

۳۷. یاری حصار، ارسطو و باختر، سهیلا(۱۳۹۵) «ارزشیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه‌ی محلی و گردشگران، (مطالعه موردی:شهرستان نیر)»، **فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی منطقه‌ای**، سال ۶، شماره‌ی ۲۲، صص۱۲۱-۱۳۴.

38. 38.Andereck, K. L. (2009) "Tourists' perceptions of environmentally responsible innovations at tourism businesses", **Journal of Sustainable Tourism**, *17 (4)*, 489-499.

39. 39.Allen, L., Hafer, H., Long, P., & Perdue, R. 1993. Rural residents' attitudes toward recreation and tourism development. Journal of Travel Research, 31(4): 27–33.

40. 40. Andriotis, K. (2002) Scale of hospitality firms and local economic development: Evidence from Crete. Tourism Management, 23(4), 333–341.

41. 41.Ballantyne, M., & Pickering, C. (2012). Ecotourism as a threatening process for wild orchids. Journal of Ecotourism, 11(1), 34–47.

42. 42.Brennan, F., & Allen, G. (2001). Community-based ecotourism, social exclusion and the changing political economy of KwaZulu-Natal, South Africa. In D. Harrison (Ed.), Tourism and the less

43. developed world: Issues and case studies (pp. 203–221). New York: CABI Publishing.

44. 43.Baral, N., Stern, M. J., & Bhattarai, R. (2008). Contingent valuation of ecotourism in Annapurna conservation area, Nepal: Implications for sustainable park finance and local development. Ecological Economics, 66(2), 218–227.

45. 44. Carsen, G., Knight, A. (2001) The environmental attitudes and practices of family business in the rural Tuorism and Hospitality sectors, journal of sustainable,vol.9,No.4.

46. 45.Chiu, Y. T. H., Lee, W. I. & Chen, T. H. (2014) Environmentally responsible behavior in ecotourism: Antecedents and implications. Tourism Management, 40, 321-329.

47. 46. Davis, J. S., &Morais, D. P.(2004) Factions and enclaves: small towns and socially unsustainable tourism development. Journal of Travel Research, 43: 3–10.

48. 47. Drăgulănescu, I.V. and Druţu, M. (2012), Rural Tourism for Local Economic Development, International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences, Volume 2, Special Issue 1 (2012), pp. 196-203. ISSN: 2225-8329.

49. 48.Dimitrov, N. & Petrevska, B., 2012, Rural Tourism Development Zones: The Case of Macedonia, Researches Review of the Department of Geography, tourism and hotel management, 50, PP. 152-162.

50. 49.Eben Saleh, Mohammed A. (2001) Environmental cognition in the vernacular landscape: assessing the aesthetic quality of Al-AlKhalaf village, southwestern Saudi.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

51. 50. Figueiredo, E. and Raschi, A. (2013): Trekking out of the crisis: is there a role for rural tourism?, Working group number: 17, XXV ESRS Congress, Florence, Italy, 29 July- 1 August, 2013. http://www.florenceesrs2013.com
52. 51. Gracan, D. Zadel, Z. and Birin, N.(2010) Camping tourism With the purpose of Lengthening the tourism in Croatian tourism. Tourism & Hospitality, 106-119.

53. 52. Hassan, S. S. (2000) Determinants of market competitiveness in an environmentally sustainable tourism industry. Journal of Travel Research, 38(3): 239–245.
54. 53. Huang, M., Hu, H., Zhang, J., Chen, L.(2006) Comprehensive valuation of eco-tourism resources in Yichun forest region of Northeast China, Ying Yong Sheng Tai Xue Bao. 17(11): 2163-9.
55. 54.Jackson, Mervyn S. & Robert J, Inbakaran. (2006) Evaluating Residents Attitudes and Intentions to Act towards Tourism Development in Regional Victoria, Australia, international Journal of Tourism research, int. J. tourism, Res. 8, PP. 355-366.
56. 55.Long, P. T., Perdue, R. R., & Allen, L. (1990) Rural resident tourism perceptions and attitudes by community level of tourism. Journal of Travel Research, 28(3): 3–9.
57. 56. Inskeep, E. (2005) Tourism Planning: An Integrated and sustainable Development approach.
58. 57.Lee, T. H. (2013) Environmentally responsible behavior of nature-based tourists: Related concepts, measurement, and research. Journal of Tourism & Hospitality, 2 (2), 1-2.
59. 58.McGehee, N. G., &Andereck, K. L. (2004) Factors predicting rural residents' support of tourism. Journal of Travel Research, 43: 131–140.
60. 59. Yaghmaiyan, M. (2003) Tourism in Iran, Iran, Tehran: Publication of cultural heritage research centre.
61. 60.Nyaupane, G. P., & Thapa, B. (2004). Evaluation of ecotourism: A comparative assessment in the Annapurna Conservation Area Project, Nepal. Journal of Ecotourism (1), 20–45.

62. 61.Sharpley, Richard. (2002) Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus, Tourism management, Vol. 23, No.4, Pp. 233- 244.
63. 62.Sharpley, Richard and vassb, Adrian. (2006) tourism farming and diversification: an attitudinal study, Tourism Management, 27, Pp. 1040-1052.
64. 63.Su, B. (2011) Rural tourism in China. Tourism Management, Vol. 32, No. 6. Pp.1438-1441.
65. 64.Stolarick. k, Denstedt .M, Donald. B, Spencer. G. M, (2010), Creativity, Tourism and Economic Development in a Rural Context: the case of Prince Edward County, Journal of Rural and Community Development. Development in a Rural Context: the Case of Prince Edward County. Working Paper Series: Martin Prosperity Research. pp. 1 – 21.
66. 65.Stone, M., &Wall, G. (2004). Ecotourism and community development: Case studies from Hainan, China. Environmental Management, 33(1), 12–24.

67. 66. Teh, L.,Cabanban, A.S. (2007) Planning for sustainable tourism in southern Pulau Banggi.Anassessment of biophysical conditions and their implications for future tourism development ", Journal ofEnvironmental Management, 85 (4): 999-1008.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]

68. 67.Tran, L., & Walter, P. (2014). Ecotourism, gender and development in Northern Vietnam. Annals of Tourism Research, 44, 116–130.

69. 68.Ramjit, M. (2015), Sustainable regional development through rural tourism in Jammu and Kashmir, African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure Vol. 4 (2) - (2015). ISSN: 2223-814X. http//: www.ajhtl.com

70. 69.Ying Tianya and Zhou, Yongguang. (2007) Community, governments and external capitals in China,s rural cultural tourism: A comparative study of two adjacent villages, Tourism Management, Vol. 28, No. 1, Pp.96- 107.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-21]